

Bonaire door het oog van Heit

Zwart-wit foto's hebben altijd iets nostalgisch. Iets 'voorbij-achtig'. 'Bonaire door het oog van Heit' is een prachtig drietalig boek, boordevol historische zwart-wit foto's. Al bladerend doet het de hightechwereld van nu al snel vervagen en neemt het je terug in de tijd van het oude Bonaire tussen 1950 en 1970. De tijd van trevreden vissers en ambachtelijke botenbouwers. De tijd van gewone mensen maar ook van koningin Juliana en prins Bernard, of van onze huidige gezaghebber Thodé, die als klein jongetje bij Heits steiger speelde. Het was in elk geval de tijd van Heit. Tien jaar geleden vonden zijn dochters dozen vol met zijn foto's. Zijn jongste, Ria, ging ermee aan de slag, om uiteindelijk ruim 180 unieke beelden uit de Bonaireaanse geschiedenis te kunnen delen met de wereld. Maar wie was Heit?

TEKST CHRISTEL COSJIN EN RICHELLE VAN DEN DUNGEN GRONOVIS

Heit was een multi-mens. Een zeer veelzijdig persoon. Herman Joseph Antonius Julius Heitkoning, roepnaam Jules, geboren in 1912 te Tilburg en geboren te Amsterdam. Later trok hij naar Utrecht waar hij tot goudsmid werd opgeleid. Via Aruba kwam hij in 1947 op Bonaire terecht, waar hij trouwde met Rose Marie Annie Rigaud. Rose werd in 1948 geboren op Bonaire, in het huis dat bekend staat als dat van Kachi Craane en bracht haar jeugd door op Curaçao. Van 1933 tot 1936 volgde ze haar opleiding aan de kweekschool in Nederland. Vrouwen werden toen nog ontslagen als ze trouwden en Rose werkte daarom op Bonaire als invalkracht. In 1954 was zij de eerste vrouwelijke geledeputeerde en in 1966 de eerste vrouwelijke waarnemend gezaghebber van Bonaire. Samen kreeg het echt-paar twee dochters: Jeannette en Ria. Heit was zo dol op dieren dat zijn herdershond voorin de auto zat en zijn vrouw en dochters achterin. Regelmatig werden er gewonde dieren naar hem gebracht, dan zette hij een vleugel

of spalkte een pootje. Soms raadpleegde hij huisarts Krumpersman die menig flamingo een tweede leven gaf. Ook lieten mensen die van het eiland vertrokken hun huisdieren bij Heit achter. Ze brachten niet alleen de gangbare dieren naar zijn tuin, zoals honden, landschildpadden, vogels of leguanen, maar ook een kapucijnaapje en een boa constrictor, die na ontsnapping in de moord teruggevonden werd. Heit had eieren uit laten komen van een zeeschildpad in een bak in de tuin. Een aantal maakte hij tam en de rest werd vrijgelaten in zee. Kinderen keken graag toe hoe de enorme reptielen hun gevangen visjes verslonden. Max, Heits lievelingsschildpad, woog wel 75 kilo en zwom vaak met hem mee. Ook naar Klein Bonaire. Heit werd een paar keer door Max gered, die hem attendeerde op een haai in de buurt, of Heit naar de kaai duwde tijdens een hartaanval. Soms gebruikte Heit stukjes schildpaddenschild om er sieraden van te maken. Een gepolijst stukje karetschild met een gouden flamingo erop was toen erg populair. Hij kreeg het agentschap van Kans Jewellers een aan-

tal jaren nadat hij in 1955 sieraden voor koningin Juliana en prins Bernard had ontworpen als statiegescenken. De lokale jeugd bracht, opgetuigd in communicatiekleding of padvinderstenu, een abude aan de koningin. Muziek, liedjes, wapperende vlaggetjes en de inmiddels nog amper geziene Maskarada brachten een vrolijke noot tijdens het koninklijk bezoek. In zijn winkel-tje aan de kust verkocht Heit van alles. Elektronica, duik- en snorkelspullen, en koopwaar van handelsreizigers van andere eilanden. Ook repareerde hij allerlei zaken; van horloges en typemachines tot ijskasten aan toe. Omdat er nog geen autoverhuurbedrijven bestonden op Bonaire, reed hij zelf de onderzoekers rond van de Studiekring voor Suriname en de Nederlandse Antillen. Hij was ook fotograaf en leidde in zijn lab lokale meisjes op om de foto's te ontwikkelen, een dienst waar gretig gebruik van werd gemaakt door lokalen en toeristen. Hij kreeg het agentschap van El Globo, de Curaçaose fotoficialist. Behalve studiofotografie werd Heit ook persfotograaf. Met zijn neus voor nieuw-

tjes zag hij snel de nieuwwaarden van gebeurtenissen in zijn omgeving. Veel van zijn foto's zijn in de 'Amigo di Curaçao' verschenen. Je kunt ze in 'Bonaire door het oog van Heit' letterlijk onder de loep nemen om allerlei details te ontdekken. Van veel oude gebouwen is slechts een enkele foto overgebleven. Op de plek van zijn winkel 'Heit Souvenirs' zit nu restaurant 'La Guernica'. Aan de boulevardkant om de hoek, waar nog steeds Rose, zijn weduwe, woont, was ook zijn fotostudio. Veel van dit soort familiehuizen aan de kust zijn later door grote projectontwikkelaars voor een habbekrats opgekocht van de wapperende hoofddoeken op straat en als je goed luistert horen die het Bonaireaanse volkslied, een polka of wals klinken, tussen de pittoreske huisjes. Het Wilhelmijnepark met zijn schaduwrijke bomen moest nog worden aangelegd maar Sinterklaas deed al stevast het eiland aan per boot. De Kaya Grandi, toen Bredestraat, deed zijn naam eer aan met zijn tweerichtingsverkeer. Regelmatig trokken er devote processies door de straten, dan werd er midden op straat ge-

knield om te bidden maar ook trokken er groepen muzikanten langs de huizen waar het volk achteraan danste. Aan het einde van deze hoofdstraat vond je de eerste discotheek van het eiland. 'E Wowo', van Hugo Gerharts en keek je naar rechts dan zag je de torenspits van de Sint Bernarduskerk. Maar de jongens- en meisjescholen zijn inmiddels vervangen. De jongensschool werd geleid door de fraters en de meisjeschool door de zusters. De St. Dominicus jongensschool, direct achter de kerk, is nu kantoor van het R.K. Schoolbestuur terwijl de St. Bernardus meisjes-school, schuin voor de kerk, nu de St. James Medical school is.

Douane kantoor.

Rincon.

FOTO'S UIT DE COLLECTIE VAN RIA HEITKONING

Daarnaast staat nog steeds het padvindershuis, Raads Rots. Kinderen die verder wilden leren moesten naar Curaçao bij familie of op kostschool, totdat de mulo een feit werd onder leiding van het eerste hoofd, frater Odolphus. De oude ambachtschool waar nu de Eilandontvanger is gehuisvest, gaf onderdak aan vele jongens die een vak wilden leren zoals timmerman of metselaar. Schuin ertegenover, waar nu het hotel Divi Flamingo staat, was vroeger hotel Zeebad dat in de Tweede Wereldoorlog diens deed als interneringskamp. Zeebad had een prachtig strand voor de deur waar na alle tropische stormen en orkanen niet veel meer van over is. Wanneer je langs de kust blijft lopen, voorbij Playa, passeer je Karels bar met aan de overkant het oude familiebedrijf Zeezicht, ooit de bar van geliefd politicus Djul Abraham, die jong verongelukte op zee bij Lac. Wanneer je doorloopt zie je aan je rechterhand het vroegere slavenhospitaal, waar nu Kas di Arte is, een initiatief waardoor het monumentale pand gereed werd en dienst doet als expositieruimte voor lokale kunstenaars. Er reden weinig auto's op het eiland, desondanks was er ook wel eens een botsing of reed er een auto de zee in. Het optakelen was een heel spektakel en daarna reden ze, al dan niet met een glimmende deuk of missende koplamp, vrolijk verder. Want auto's repareren of onderdelen vervangen was een kwestie van een lange adem hebben. De woonker-

nen waren nog aparte dorpijns die was ondenkbaar dat ze ooit aan Kalendijk vast zouden groeien. De laagbouw op Bonaire gaf bewoners en bezoekers een landelijk gevoel. Er ging een magische rust uit van het eiland. De ontwikkeling van Curaçao en Aruba verliep door de olieraffinerij met een reuzensprong. Bonaireaanen die wegtrokken om er te werken stuurden geld op naar de thuisblivers. Bonaire werd welvarender zonder de schadelijke industrie op het eiland te introduceren. Er werd gebouwd, de infrastructuur werd verbeterd en ineens had iedereen elektrische Na 1960, toen de grootste oliewinst teneinde liep, was Bonaire afhankelijk van fondsen. De modernisering kreeg een vervolg. Er werd een langere startbaan gebouwd en er kwamen banken, radiostations en hotels. Doordat er op het eiland geen schadelijke industrie was en ook de sprong naar andere eilanden niet hoefde te worden gemaakt kon de Bonaireaanse traditie van vissers en bootbouwers zich ongehinderd voortzetten. De Simandien werd ieder jaar uitbundig gevierd en dit groote feest is nog steeds elk jaar een terugkomende traditie waarop jong en oud in klederdracht of spijkerbroek het Remallo door de straten van Rincon danst.

Nadat Heit al twee hartaanvallen had overleefd, werd de derde hem in 1987 fataal. Tijdens de drukte van de Regatta werd hij op het katholieke kerkhof aan de Kaya Korona begraven, maar nooit

vergeten. Als voorzitter van de Lions Club, voerde Heit kerstpakketten in en verzorgde voor de oudjes uitjes naar hofes, waar ze elkaar ontmoetten onder het genot van een hapje en drankje in de schaduw onder de bomen. Bonaire is nog steeds een eiland waar mensen de handen ineen slaan. Ook voor dit boek. Het beelden van alle foto's, het design, de productiekosten en vervoer werd voor een deel met behulp van sponsors, die ook in het boek vermeld staan, gefinancierd. De rest heeft Ria bekostigd, boven op alle tijd en geduld die zij in het project heeft gestopt. Toen Bô Antoine over het Heitproject hoorde, bood hij direct zijn medewerking aan en voorzorg hij tientallen foto's van begeleidende informatie waarmee hij het beeld tot leven bracht, aangevuld en vertaald door Ria. Een aantal boeken werd uitgedeed als dank voor alle hulp bij het realiseren. Het document werd ontzettend goed ontvangen door het Bonaireaanse publiek. Logisch, gezien hun trots en patriotische gevoelens voor hun dushi Bonaire. De drietaligheidsboek met het toegankelijk boek voor een groot publiek. In november 2009 werd het in Nederland aangeboden aan Gevolmachtigde minister van der Plank en in december op Bonaire aan onder meer gezaghebber Thodé, gedeputeerde Oleana en Jackie Bernabela van Skal. Francisco Janga en Linda Coffie-Frans doopten het met rijst in Mangazina di Ri. Tijdens de boekpresentatie bij Addo's Book-

store kwam Ria niet eens toe aan haar Engelstalige speech, zo stonden de mensen te dringen om een exemplaar te bemachtigen. Die gevonden dozen waren de aanleiding voor het fotoboek. Talloze Bonaireaanse beelden door het oog van een bijzonder mens. Beelden die gedeeld moesten worden met de rest van de wereld, zo wonden de dochters van Heit. Heel even was er nog sprake van een andere opzet, maar het verzamelde materiaal uit deze voorbije jaren is zo verschrikkelijk onvervangbaar en uniek dat een toevoeging van derden afbreuk zou doen aan de inhoud en zeggingskracht van dit historische document. Monumenten: zie de foto's als stilte getuigen, bewijzen van cultuurhistorische gebouwen die mogelijk op hun bescherming kunnen rekenen. Het is een oeverstaanbaar naslagwerk, een juweeltje op elke Antilliaanse koffietafel, want wie heeft er geen verwanten op dit prachtige eiland of koestert er geen mooie herinneringen aan de bijzondere tijd? Twintig jaar Bonaire door het oog van Heit', toen tijd nog niet bestond en Bonaire nog zwart-wit was.

ISBN 90978900248264
Verkrijgbaar bij:
Aruba: Van Dorp
Bonaire: Addo's bookstore
Curaçao: Mensing's Caminada en Extra
Nederland: <http://jfoeboekbonaire.nl/order.html>
(Vanwege de portokosten alleen in Nederland)

Heit, Max, Klein Bonaire.

Ria Heitkoning

FOTO CHRISTEL COSJIN

Vissers.